

УДК 378.147:785

Оксана Гордійчук

ФАХОВА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ВНЗ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ МИСТЕЦЬКО-СИНТЕТИЧНОЇ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ

У державних і міжнародних документах проблем вищої освіти наголошується на необхідності формування нової генерації педагогічних кадрів, підготовленої до якісного забезпечення освітніх потреб особистості, розвитку її інтелектуального та культурного потенціалу. Розв'язання цієї проблеми в сучасних умовах вимагає від учителя глибокого усвідомлення компетентнісного, особистісно зорієнтованої парадигми освіти, творчого підходу до організації навчально-виховного процесу з дисциплін естетичного циклу, мистецької грамотності й ін. Так, упровадження в сучасну шкільну практику комплексу видів мистецтв, як передбачено Державним стандартом, зокрема його мистецько-синтетичною змістовою лінією в галузі “Мистецтво”, вимагає від сучасного педагога розширення асоціативних уявлень учнів, збагачення їх суб'єктивного світосприймання і світовідчуття, виконання комплексуючої функції в розвитку сенсорної, емоційної та інтелектуальної сфер особистості молодшого школяра [1]. На реалізацію окресленої мети і відповідних завдань спрямована фахова підготовка студентів педагогічних ВНЗ.

Теоретико-методологічні засади дослідження професійно-мистецької підготовки майбутнього вчителя початкових класів становлять наукові положення щодо підготовки вчителів до навчання мистецьких дисциплін у вищих навчальних закладах О. Бузової, А. Козир, О. Рудницької, О. Шевнюк, О. Щолокової та ін. Так, студенти 4 курсу напряму підготовки 6.010102 “Початкова освіта” факультету педагогіки, психології та соціальної роботи в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича мають можливість прослухати курс “*Основи сценічного й екранного мистецтва*”.

Метою даної публікації є виокремлення потенційних можливостей курсу “*Основи сценічного та екранного мистецтва*” як одного зі шляхів реалізації мистецько-синтетичної змістової лінії галузі “Мистецтво” з метою професійно-мистецької підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Проблема професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів загалом та мистецької зокрема є чи не найголовнішою, найпріоритетнішою, бо який учитель – така і школа, а від школи залежить рівень освіченості, вихованості громадян держави. Так, можливість здійснювати професійно-мистецьку підготовку майбутніх фахівців початкової школи до *хореог-*

рафічного, театрального й екранних видів мистецтва ми маємо змогу на основі змісту окресленого курсу для студентів педагогічного ВНЗ.

Структура курсу *“Основи сценічного й екранного мистецтва”* має 13 лекційних і 13 семінарсько-практичних занять. Так, мета і завдання навчальної програми дозволяють майбутнім фахівцям: засвоїти великий обсяг матеріалу світової та національної художньої культури; адекватно розуміти та сприймати твори мистецтва, застосовуючи різноманітні методи їх аналізу; знаходити зв'язки і паралелі з іншими видами та жанрами мистецтва; естетично грамотно оцінювати і переосмислювати їх через власну естетично-емоційну сферу; удосконалювати художньо-аналітичні вміння і практичні творчі навички, розвиваючи художньо-образне мислення студента [4].

Так, змістовий модуль (ЗМ) 1 *“Основи сценічного мистецтва: теорія і практика”* ознайомлює студентів педагогічного ВНЗ з такими темами: *“Роль та місце хореографічного мистецтва в житті людей”*, *“Хореографія в системі навчально-виховного процесу з молодшими школярами”*, *“Основи театрального мистецтва в початковій школі”*. ЗМ 2 *“Основи екранного мистецтва і медіаосвіта”* присвячений історії та сучасності екранного мистецтва. Впродовж трьох навчальних елементів студенти мають змогу ознайомитися з історією появи кінематографу і телебачення, його позитивним і небажаним впливом на особистість, особливо молодшого школяра, дізнатися про екранні види мистецтв, медіаосвіту, медіагігієну, медіатворчість та її вплив на формування особистості молодшого школяра, про роль реклами і відеокліпів у розвитку свідомості молодшого школяра.

Під час ознайомлення з цим курсом, окрім лекційних і семінарсько-практичних занять, студентам необхідно буде спрямувати свої зусилля на внутрішню самоорганізацію власної пізнавальної діяльності, зокрема під час виконання самостійної навчальної роботи з таких проблем: *“Хореографічне мистецтво в Україні”*, *“Танцювально-ігровий репертуар для молодших школярів”*, *“Становлення і розвиток театрального мистецтва від Античності”*, *“Видатні режисери й актори світового і вітчизняного кіно”*, *“Медіадослідження змісту ЗМК”*, *“Історико-педагогічний огляд елементів рекламної діяльності в освіті”*.

У контексті аналізу самостійної навчальної роботи студента цілком доречним вважаємо наукове тлумачення цього ключового поняття О. Рудницькою. Під самостійною вчена розуміє таку роботу, що здійснюється без допомоги та безпосереднього впливу педагога і за своїми зовнішніми умовами може бути як виконавською (репродуктивною), так і пошуковою [6, с. 47].

Однією з необхідних педагогічних умов здійснення професійно-мистецької підготовки майбутніх учителів початкових класів А. Козир вважає сти-

мулювання самостійно-вольових зусиль студентів на всіх етапах фахової підготовки. У зв'язку з цим удосконалення процесу активізації самостійного пошуку, на думку науковця, має полягати у: підсиленні зв'язку змісту навчального матеріалу з науковою інформацією; забезпеченні можливості самостійно з'ясовувати і визначати раціональні способи самостійного виконання навчально-пізнавальних завдань; стимулюванні пізнавально-пошукової діяльності студентів, розробці засобів і прийомів її організації та ін. [2, с. 14].

Виокремлення цієї педагогічної умови підкреслює значущість стимулювання самостійної діяльності майбутніх учителів школи I ступеня у практичних формах засвоєння мистецьких знань, умінь і навичок. На всіх етапах фахової підготовки, за Г. Падалка, майбутнім фахівцям необхідно: мати чітке уявлення про мету самостійної діяльності; усвідомлення потрібної сфери самостійно-вольових зусиль; оволодіння та свідоме використання ефективних засобів практичного досягнення поставленої мети; внутрішнє бажання адекватно оцінити виконання самостійної роботи тощо [5].

Оскільки рівень сформованості знань і вмінь студентів у групі неоднаковий, під час організації самостійної діяльності їм пропонується виконання завдань із різними ступенями складності. Так, реалізація завдань *репродуктивного* характеру передбачає підготовку відповідей на питання, написання повідомлень і рефератів.

Враховуючи те, що мистецтво, за науковими твердженнями О. Рудницької, може відігравати вагомішу евристичну роль, аніж наука, а живопис, музика, театр, у свою чергу, створюють такий комплекс засобів виразності, який дає свободу грі фантазії, уявлення, нагадує про гармонії, недосяжні системному аналізу, активізує прояви інтуїції та пошукові ініціативи, студентам пропонуються також завдання творчого і дослідницького характеру [6, с. 7].

Для виконання завдань *творчого* характеру необхідною умовою є складання структурно-логічних схем до вказаних питань плану, створення тестових завдань для контролю знань, презентація вказаної теми з використанням сучасних інформаційних технологій. Завдання *дослідницького* характеру мають на меті знаходження шляхів виходу з проблемної ситуації та формулювання проблеми для конкретної теми.

До семінарсько-практичних занять студенти мають можливість готуватися творчо. Свідченням цього є перелік таких видів роботи: добір матеріалів і створення сторінки до альбому "Корифеї балетного мистецтва"; підготовка міні-виступів про визначних хореографів, акторів, драматургів, сценаристів, режисерів та ін.; написання есе; добір п'єси для шкільного лялькового театру; виготовлення реквізиту для

лялькової вистави; відтворення образу театрального персонажа елементами пантоміми, міміки, жести; розробка творчого проекту гуртка; написання оголошень та афіш; складання алгоритму проведення кастингу на виявлення обдарованих учнів-акторів; оформлення таблиці видів і жанрів кіно; перегляд дитячого кінофільму та написання анотації до нього; складання характеристики героя дитячого фільму; визначення педагогічного значення мультиплікаційних фільмів та ін.

За нашими спостереженнями й аналізом власного досвіду викладання цього курсу, простежується, що студенти охоче виконують завдання всіх трьох рівнів, однак їх інтерес спрямований у переважній більшості до продукції зарубіжних митців. Вважаємо, що перед нами постає одне з важливих завдань – розбудова мистецького навчання саме на національній основі. Для реалізації вказаного напрямку ми, насамперед: робимо акцент на систематичному збагаченні знань студентів творами виокремлених видів мистецтва національної художньої культури; послідовно стимулюємо студентів до усвідомлення національної основи художніх творів і емпатійно-емоційного ставлення до національної сутності художніх образів; проводимо у процесі навчання художні паралелі між творами в різних видах мистецтва за національно-стильовими ознаками; залучаємо студентів до усвідомленого відтворення національних ознак мистецтва у власній творчій діяльності та ін.

Важливе місце в реалізації останнього пункту ми надаємо поетапному формуванню уявлень студентів про дійсно цілісну, а не “мозаїчну царину мистецтв”. Такий підхід є суголосним педагогічній творчості О. Рудницької, яка вважала, що “мистецькі твори, звернені до сенсорної сфери, емоцій та почуттів людини, спрямовані на те, щоб “захопити” її, примусити співчувати та співпереживати” [6]. Здійснити подібне можна за умови синтезу мистецтв, який, за коротким словником з естетики, є об’єднанням різних видів мистецтв у рамках єдиного твору [3, с. 148].

Характеризуючи тенденції до синтезу мистецтв, зокрема, естетики автори словника за загальною редакцією А. Беляєва стверджують, що в історії світової культури склалися три основні форми синтезу мистецтв, які прийшли на зміну синкретизму народного мистецтва: синтез пластичних мистецтв, театральний синтез мистецтв, кінематографічний синтез мистецтв.

Театральний синтез мистецтв простежується у процесі акторського виконання драматичного твору, написаного письменником і поставленого режисером, із використанням музики, хореографії, декорацій, пантоміми тощо. Тут синтез мистецтв досягається не шляхом механічного “злиття” різних мистецтв, а за допомогою синтетичного характеру театального мистецтва.

Кінематографічний синтез мистецтв виникає на основі монтажних принципів і втілюється у поліфонічній побудові кінотеатру. У кінообразі синтезовано пластичне зображення, звук, колір, просторову і часову характеристику дійсності [3, с. 26-27].

Пропонуємо такі форми обговорення театральної вистави, анімаційного фільму чи кінофільму для дітей: організація жвавого обговорення питань, у процесі яких одні студенти виступають із підготовленими рефератами, інші – перебувають у ролі опонентів і рецензентів; підготовка проблемної бесіди, в основі якої лежить інформаційно-пізнавальна суперечність; проведення літературно-мистецької вікторини; активний обмін думками, ідеями, гіпотезами, полеміка під час диспуту; сюжетно-рольова гра та ін.

Важливе місце у процесі навчання та виховання студента як творчої особистості посідає науково-дослідницька робота, яка полягає в підготовці курсових, дипломних робіт, написанні статей та ін. Так, розширенню знань студентів з окресленого курсу сприятиме підготовка курсової роботи (*тема за вибором студента*): 1. Стимулювання мотивації учнів до хореографічної діяльності у початковій школі. 2. Розвиток емоційно-почуттєвої сфери молодших школярів на уроках хореографії. 3. Виховання особистості молодшого школяра засобами хореографічного мистецтва. 4. Розвиток комунікативних умінь молодших школярів засобами театрального мистецтва. 5. Театральне мистецтво як передумова розвитку творчого потенціалу особистості молодшого школяра. 6. Вплив сучасного телебачення на моральну свідомість молодшого школяра.

Особлива увага приділена контролю навчальних досягнень студентів на заняттях. Так, нами підготовлено навчально-методичний посібник, який містить тестові завдання 1-го і 2-го рівнів складності для перевірки опанованого студентами теоретичного матеріалу, а також практичні завдання вищого рівня складності. Студентам пропонується альтернативний метод самоконтролю – запитання й кілька варіантів відповідей, серед яких – один правильний. Якщо відповіді на поставлені питання не викликають труднощів, студент може вважати себе підготовленим до практичного заняття.

Отже, розвиток професійно-мистецьких умінь майбутнього вчителя початкових класів забезпечується за допомогою спеціальної організації навчальної діяльності під час викладання курсу “Основи сценічного й екранного мистецтва”. Отже, головним результатом у процесі професійно-мистецької підготовки повинні стати набуті студентами компетенції: розуміння синтетичного сприйняття різних видів мистецтва та вміння їх аналізувати; вміння студентів вільно аргументувати особистісно-ціннісне ставлення до хореографічного, театрального й екранних видів мистецтва; са-

можливо аналізувати, оцінювати та інтерпретувати мистецькі твори різних видів, жанрів і стилів, як вітчизняних, так і зарубіжних митців, використовуючи відповідну термінологію; без допомоги викладача знаходити джерела інформації та використовувати одержані відомості відповідно до мети та завдань власної пізнавально-творчої та професійно-мистецької діяльності; визначати програму особистої професійно-мистецької підготовки та ін.

Реалізація окреслених концептуальних підходів у викладанні нормативної навчальної дисципліни *“Основи сценічного й екранного мистецтва”* слугуватиме одним зі шляхів забезпечення конкурентоспроможності фахівців у процесі їх професійно-мистецької підготовки.

Посилання:

1. Державний стандарт початкової загальної освіти // Довідник учителя початкової школи в запитаннях та відповідях / Упоряд. О. В. Ковтун. — Х. : Веста : Видавництво “Ранок”, 2006. — С. 80—86.
2. Козир А. В. Педагогічні умови формування професійної майстерності викладачів мистецьких дисциплін / А. В. Козир // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. — 2012. — №11 (246), Ч. II. — С. 11—16.
3. Краткий словарь по эстетике. — М. : Просвещение, 1983. — 345 с.
4. Мурсамітова І. А. Розвиток творчого потенціалу особистості засобами мистецтва як умова її професійної спрямованості / І. А. Мурсамітова, О. В. Матліна. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.confcontact.com.
5. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. — К. : Освіта України, 2008. — 274 с.
6. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навчальний посібник / О. П. Рудницька. — Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. — 360 с.

References (translated and transliterated)

1. Derzhavnyi standart pochatkovoi zahalnoi osvity (State Standard for primary education) // Handbook for primary school teachers in the Q & A / O. V. Kovtun (ed.). Kharkiv, 2006. P. 80—86.
2. Kozyr A. V. Pedahohichni umovy formuvannia profesiinoi maisternosti vykladachiv mystetskykh dysyplin (Pedagogical conditions of forming professional skills of teachers of artistic disciplines) // Scientific papers of Taras Shevchenko State University of Luhansk, 2012. № 11 (246), Part II. P. 11—16.
3. Kratkij slovar' po jestetike (Concise Dictionary of Aesthetics). Moscow, 1983. 345 p.
4. Mursamitova I. A., Matlina O. V. Rozvytok tvorchoho potentsialu osobystosti zasobamy mystetstva yak umova yii profesiinoi spriamovanosti (Development of personality's creative potential by means of art as a condition of professional orientation). — [Electronic resource]. — Mode of access : www.confcontact.com.
5. Padalka H. M. Pedahohika mystetstva (Teoriia i metodyka vykladannia mystetskykh dysyplin) (Pedagogy of Art (Theory and Methods of teaching art subjects). Kyiv, 2008. 274 p.
6. Rudnytska O. P. Pedahohika: zahalna ta mystetska : navchalnyi posibnyk (Pedagogy: general and artistic : tutorial). Ternopil, 2005. 360 p.

Стаття надійшла до редакції 12.09.2013

О. Гордийчук

**Профессиональная подготовка студентов вузов
к реализации художественно-синтетической содержательной линии**

В статье исследуется проблема профессиональной подготовки студентов вузов к реализации художественно-синтетической содержательной линии, рассматриваются цель и задачи учебной программы курса “Основы сценического и экранного искусства”, а также их реализация на основе тематики курса, видов деятельности студентов в процессе подготовки к лекционным, семинарским и практическим занятиям. Автор делает вывод, что развитие профессионально-художественных умений будущего учителя начальных классов обеспечивается с помощью специальной организации учебной деятельности при преподавании курса “Основы сценического и экранного искусства”. Главным результатом в процессе профессионально-художественной подготовки должны стать такие приобретенные студентами компетенции: понимание синтетического восприятия различных видов искусства и умение их анализировать; умение студентов свободно аргументировать личностно-ценностное отношение к хореографическому, театральному и экранному видам искусства; самостоятельно анализировать, оценивать и интерпретировать художественные произведения разных видов, жанров и стилей, как отечественных, так и зарубежных художников, используя соответствующую терминологию; без помощи преподавателя находить источники информации и использовать полученные сведения в соответствии с целями и задачами собственной познавательно-творческой и профессионально-художественной деятельности; определять программу личной профессионально-художественной подготовки и др.

Ключевые слова: профессионально-художественная подготовка студентов, художественно-синтетическая содержательная линия, искусство, познавательно-творческая деятельность.

О. Gordiychuk

University Students' Training for Realization of Artistic and Synthetic Content Line

The article deals with the problem of university students' training to realize artistic and synthetic content line; purpose and objectives of the curriculum “Fundamentals of Stage and Screen Art” and their implementation based on the themes of the course, students' activities in preparation for lectures, seminars and practical classes. The author concludes that the development of professional and artistic abilities of future primary school teachers is provided by a special organization of training activities while teaching “Fundamentals of Stage and Screen Art” course. The following competencies acquired by students should be the main result in the professional artistic training, namely: understanding of synthetic perception of various art forms and the ability to analyze them; student's ability to argue freely person-value relation to choreographic, theatrical and screen arts; and independently analyze, evaluate, and interpret works of art of different types, genres and styles, both domestic and foreign artists, using appropriate terminology; without the help of a teacher to find sources of information and use the information in accordance with the goals and objectives of their own cognitive and creative and professional and artistic activities; determine the program for personal professional artistic training, etc.

Key words: students' professional artistic training, artistic synthetic content line, art, cognitive and creative activity.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор О. М. Отич